

Talkoovetäjäkoulutus

Vieraslajit, säädökset, torjuntamenetelmät
Panu Kunttu, johtava metsäasiantuntija, MMT
WWF Suomi

6.5.2020

Terve askel luontoon -hanke

ALLERGIA
& IHO
ASTMA

Mitä vieraslajit ovat ja mitä haittaa niistä on?

- Ihmisen siirtämiä lajeja kauas niiden luontaisilta levinneisyysalueilta, maantieteellisten esteiden yli
- Vieraslaji \neq tulokaslaji
 - Vieraslaji on ihmisen mukana siirtynyt/siirretty
 - Tulokaslaji on luontaisesti itse siirtynyt, laajentanut levinneisyysaluettaan
- On arvioitu, että 10 % vieraslajeista aiheuttaa merkittävää haittaa
- Haitta voi olla ekologista, taloudellista tai sosiaalista
- Ekologinen haitta: luontaisesti alueella esiintyvien lajien ja luontotyyppien tilan heikentyminen: vieraslajit kilpailevat, syrjäyttävät, levittävät vieraita tauteja ja loisia, valtaavat alaa, uhka jopa ekosysteemeille ja niiden toiminnalle
- Maailmanlaajuisesti toiseksi merkittävin uhka luonnon monimuotoisuudelle

TIEDE BIOLOGIA | 4.3.2019 6:57

Tärkein syy sukupuuttoihin vuoden 1500 jälkeen ovat olleet vieraslajit, kertoo tutkimus

- Taloudellinen haitta: mm. maa- ja metsätaloudelle, kalastukselle, merenkululle: Suomessa vähintään satoja miljoonia euroja, Euroopassa 12 mrd euroa, globaalisti jopa satoja miljardeja euroja
- Sosiaalinen haitta: vesien ja rantojen umpeutuminen, muutokset vesistöissä (virkistyskalastus), kiinteistöhaitat, maiseman yksipuolistuminen, terveyshaitat
- Leviämisen ennaltaehkäisy avainasemassa

Vieraslajeja koskevat säädökset

- Kansallinen vieraslajistrategia (2012): Suomessa on 157 haittaa aiheuttavaa vieraslajia sekä 123 tarkkailua vaativaa tai paikallisesti haitallista vieraslajia
- Vieraslajilaki + asetus ja EU:n vieraslajiasetus, v. 2015
 - Lisäksi kalastuslaki, metsästyslaki, kasvinterveyslaki, karanteenilajit
- Lain mukaan mitään vieraslajia ei saa pitää, kasvattaa, istuttaa, kylvää tai muulla vastaavalla tavalla käsitellä siten, että se voi päästä ympäristöön
- Lain mukaan kiellettyjen vieraskasvilajien listalla **jättiputket, jättipalsami, keltamajavankaali, komealupiini, kurtturuusu, jätti-, japanin- ja hörtsätatar, kanadanvesirutto, hamppuvillakko, lännenpalsami ja alaskanlupiini + 19** muuta lajia
- Näiden lajien maahantuonti, myynti, kasvatus, käyttö, hallussapito ja ympäristöön päästäminen on kielletty
- Kiinteistön omistajan on poistettava näiden lajien istutukset
- Kiinteistölle muualta levinneen kasvuston hävittäminen on kohtuullisin toimin velvoittavaa, jos se aiheuttaa uhan luonnon monimuotoisuudelle, terveydelle tai turvallisuudelle

Kurtturuusu

- Itä-Aasia
- Kukka punainen tai valkoinen
- Varsi tiheästi suorapiikkinen
- Marja tavallisesti pullea, litistynyt

- Leviää sekä kasvullisesti että siementen mukana
- Marja voi kellua vedessä jopa 40 viikkoa
- Linnut levittävät siemeniä

- Hiekkarannat, niityt, kedot, nummet, kivikot, tien pientareet, kalliot

- Näivettäminen
- Peittäminen paksulla pressulla
- Juurinen kaivaminen ylös, voi jättää paikalle kuivumaan
- (Ammattimaisessa torjunnassa myrkytys)

Nimilajin kurturuusu, käyttökiellon ja torjuntavelvoitteen piirissä. Myös valkokukkainen muoto.

Kuvat: Panu Kunttu

Tarhakurturuusu eli jalostetut *Rosa rugosa* –lajikkeet. Käyttökielto ja torjuntavelvoite ei koske tällä hetkellä näitä muotoja.

Komealupiini

- Pohjois-Amerikka
- Violetti, punainen tai valkoinen terttumainen kukinto
- Sormilehdykkäinen lehti
- Niityt, pientareet, lehdot, harjumetsät, mäntykankaat
- Sitoo maahan typpeä eli rehevöittää kasvupaikkaa
- Leviää siemenestä, juuristo monivuotinen
- Juurineen ylös kaivaminen (esim. rikkaruohonpoistaja)
- Toistuva niitto
- Kukintovarsien katkaisu ennen siementen kehittymistä
- Peittäminen
- Siemenpankki hyvin pitkäikäinen

Jätti- (sahalinin-) ja japanintatar

- Hörtsätatar l. tarhatatar näiden risteymä
- Itä-Aasia
- Varret ”bambumaisia”
- Tattaret kukkivat loppukesällä ja syksyllä, kukinnot ovat röyhymäisiä ja valkoisia

- Jättitattaren varsi vihreä, lehdet leveänpuikeita, jopa 40 cm pitkiä, varsi 3-5 m
- Japanintattaren varsi punertava, lehti herttamainen, n. 20 cm pitkä, varsi n. 2-3 m

- Paksut maavarret voivat kasvaa metrin vuodessa ja yltää jopa 20 metrin mittaisiksi ja kahden metrin syvyyteen
- Leviää herkästi juuren palasta

- Peittäminen paksulla pressulla ($> 600 \text{ g/m}^2$)
- Leikkaaminen ja torjunta-aineen ruiskuttaminen onttoihin varsiin
- Vain yksittäisen kasvin kohdalla kannattaa harkita kaivamista juurineen ylös

Jättitatar (sahalinintatar)

Jättipalsami

- Himalajan vuoristo
- Punainen tai valkoinen kannumainen kukka
- Tiheähampaiset suikeat lehdet
- Litumainen kota

- Yksivuotinen, leviää vain siemenistä
- Yksi yksilö voi tuottaa jopa 4000 siementä
- Siemenpankki lyhytikäinen
- Rannat, niityt, pientareet, lehdot

- Juurineen kitkeminen tai niitto
- Vähintään kolme kertaa kasvukauden aikana
- Riippuen siemenpankin tilanteesta, niin kasvustosta voi päästä eroon muutamassa vuodessa

- Kasvijätteen kerääminen kasoihin, maatuminen paikan päällä
- Säkkeihin tai siirtolavalle ja jätekeskukseen
- Muut osat kuin siemenet voi kompostoida

Eteläruttojuuri

- Läntinen Aasia, Kaakkois-Eurooppa
- Punaiset kukintoversot keväällä
- Jättimäinen lehti
- Leviää kasvullisesti ja juurakon paloista
- Suomessa pääosin hedekasveja, joten ei siemeniä
- Juurineen ylös kaivaminen
- Kasvijätteen kuivaaminen, poltto tai jätekeskus
- Toistuva niitto
- Peittäminen useaksi vuodeksi

Jättiputket

- Kaukasianjättiputki ja persianjättiputki
- Kaukasia ja Lähi-Itä
- 1,5 – 4 m korkeita
- Valkoinen, sarjakukkainen
- Liuskoittunut, sahalaitainen lehti
- Monivuotinen juuristo
- Lisääntyy vain siementen avulla
- Yhdessä kasvissa jopa 80 000 siementä
- Siemenpankki monivuotinen
- Keväällä versojen torjunta suojahanskoilla
- Peittäminen paksulla, valoa läpäisemättömällä pressulla
- Juuren katkaisu pistolapiolla 10-20 cm syvyydessä
- **Kasvineste haitallista, palovamman kaltainen ihovaurio mahdollista, jopa hengenahdistusta herkemmillä ihmisillä → suojaruusteet välttämättömiä (hanskat, kehon suojaava vaate, suojalasit, hengitysmaski)**

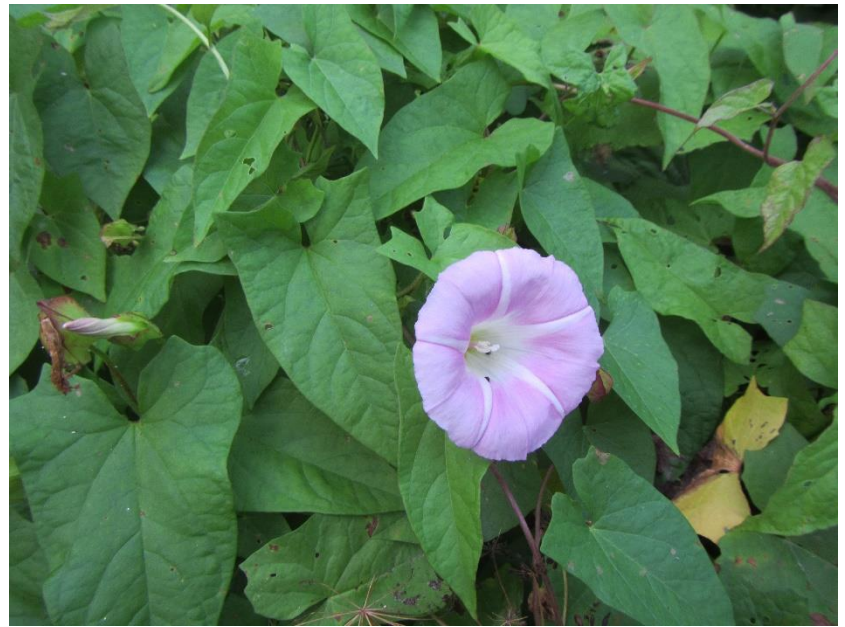
Kanadan-, iso- ja korkeapiisku

- Pohjois-Amerikka
- Kanadanpiisku laajimmille levinnyt
- 1 – 2 m korkeita
- Mykeröt sivulle roikkuvina kukintohaaroina
- Lehti suikea, harvaan sahalaitainen
- Leviää kasvullisesti
- Yleensä siemen ei ehdi kypsyä
- Juurien kaivaminen ylös
- Toistuva niitto
- Peittäminen

Punakarhunköynnös

- Herttamaiset lehdet
- Iso punertavat suppilomaiset kukat
- Alkuperä Siperiassa
- Leviää nopeasti kasvullisesti
- Lähtee kasvuun juuren tai varren pätkistä
- Juurineen maasta ylös (monivuotinen)
- Toistuva kitkeminen tyveltä

Torjuntamenetelmät

Valittava torjuntamenetelmä riippuu torjuttavasta kasvista ja kasvupaikastakin. Tässä joitakin menetelmiä yleisesti. **Yleisimmät ovat mekaaninen torjunta, peittäminen sekä näivettäminen.** Tarkemmat ohjeet ovat laji- ja kohdekohtaisia.

ALLERGIA
IHO
ASTMA

Kuva: Lauri Rotko

Kuva: Liisa Huima

Mekaaninen torjunta

= lihas- ja konevoimalla tehtävä kasvustojen hävittäminen

- Kitkentä, maanpäällisten osien repiminen, katkaisu, juurien ja juurakoiden ylös kaivaminen tai kukkivien osien katkaisu
- Isompien kasvustojen ja puuvartisten lajien torjunnassa apuna viikate, siimaleikkuri, raivaussaha, saha (puuvartiset, esim. terttuselja)

Mekaaninen torjunta

Kaivamisen jälkeen juuria jää melkein aina jäljelle

Saaristossa kasvupaikat usein niin kivisiä, ettei kaivaminen onnistu tai työmäärä on liian suuri

Näivettäminen

- Kaikki uudet, vihreät lehdet katkaistaan pois -> kasvi ei saa yhteytettyä ja kuolee lopulta pois.
- Ensimmäisenä vuonna versot on hyvä katkaista 3–4 kertaa. Seuraavina vuosina 2–3 kertaa kasvukaudessa uusien vihreiden versojen ilmestyttyä.
- Muutamassa vuodessa pensas näantyy hengiltä kokonaan. Menetelmän etuna on se, että myös vaikeasti poistettavat juurakot kuolevat kokonaan ja lopulta jäljelle jäävät vain rangat, jotka voidaan leikata tai vaikka polttaa.
- Laaja kasvusto voidaan leikata ensin alas esimerkiksi 30 cm korkeudelta, minkä jälkeen kasvuston keskellä pääsee kulkemaan ja vasta sen jälkeen ryhtyä uusien versojen katkomistyöhön vehreiden osien ilmestyttyä.

Näivettäminen

Kuvat: Panu Kunttu

Säännöllinen näivettäminen tuottaa tulosta

Kuvat: Terhi Rytteri

Peittäminen

- Maan peittäminen on tehokas tapa hävittää kasvit, joiden syvälle ulottuvat juurakot on mahdotonta kaivaa ylös.
- Peitteen tulee **olla valoa läpi päästämätöntä, sään kestävä ja kasveja läpäisemätöntä.**
- Peite asetetaan heti keväällä ja pidetään paikallaan vähintään kahden kasvukauden yli. Menetelmä heikentää kasvin elinvoimaa ja lopulta tappaa sen, koska kasvi ei pääse yhteyttämään.
- Lajista riippuen siemenpankista saattaa kuitenkin tämän jälkeen kasvaa uusia versoja. Seuranta tarvitaan.
- Puutarhakatteella- tai peitteellä voi estää myös haitallisen vieraskasvin leviämistä eteenpäin omalta pihalta tai niin, ettei laaja kasvusto pääse enää etenemään uusille alueille

HUOM! Tattarien torjuntaan erityisen vahva peite! (väh. 600g/m²)

Kurturuusun torjuntaa ennen – jälkeen

Pressu on 620 g/m, säänkestävä,
repeämätön, uv-suojattu.

Leikatut varret asetettu kalliolle
kuivumaan (painot päälle),
kiulukat kerätty pois
energiajätteeseen vietäväksi.

Kuvat: Sanna-Mari Kunttu

Muita menetelmät – tiedoksi, ei talkoisiin

Liekittäminen ja höyryttäminen

Ei vaikuta juuriin, joten tehokasta vain sirkkalehtivaiheessa. Ei tuhoa merkittävästi maaperän mikro-organismeja (vrt. kuuma vesi, joka on tehokas keino, mutta tappaa mikro-organismeja ja viereisten kasvien juuria)

Kemiallinen torjunta (esim. glyfosaatti) haitallista niin luonnolle kuin ihmisellekin, vain tarkkana täsmäkäsittelynä, kannattaa jättää ammattimaiseen torjuntaan. Muita esim. koivutisle, etikkahappo, pelargonihappo, ruokaetikka.

Torjunnan suunnittelun check list

1. Mieti talkoidesi kohdelajia, ajankohtaa ja kohdealuetta
2. Mieti saatavilla olevia torjuntaresursseja ja välineitä
3. Lue lajikohtaiset ohjeet
 - Vieraslajiportaalin lajikortit: vieraslajit.fi
 - Terve askel luontoon -hankkeen vieraslajiopas